

19.76x23.17	1	עמוד 36	מקור ראשון - מוספים מיוחדים	13/04/2018	63110603-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

"עדיין התחושה היא שכל עולם בתי המדרש אינו אלא אי בתוך ים של תרבות זרה, נמוכה ומנוכרת"

י איר שלג כותב לאחד העם

יתר על כן; בעשורים האחרונים הולכים ומתרבים בתי המדרש ומרכזי הלימוד העוסקים בתורה, וביהדות בכלל, ממבט של תרבות לאומית-חילונית, כפי שאתה ראתה אותה. האלפים הממלאים כיום את בתי המדרש האלה לעתים קרובות כלל אינם יודעים שאתה הוא 'האב הרוחני' של מפעלם.

בעניין זה, אין טוב יותר מלצטט את אחד מגדולי ממשיכך, ברל כצנלסון, בהספר שנשא לזכרו של גדול תלמידך, ח"נ ביאליק, עוד ב־1934: "עכשיו אנו עומדים בארץ בתקופה של בנייה ראשונית. אין אנו עוסקים אלא בצבירת זיפוף וסיד ובקמת שלדי בניין, אין ליבנו נתון עוד לריהוט הבית, לסידורו הפנימי... עוד אין לנו פנאי לחיים רוחניים עמוקים. הדבר היחיד שמצדיק את חיי דורנו, שנותן להם טעם, שמנחיל להם ערך קיים, הוא מאמץ הבנייה עצמו. מחוץ לזה אנו דלים ורשים כשתילים שלא נקלטו עוד כהלכה. סכנת חיי ערביב אורבת לנו בכל פינה..."

"אבל עוד נצפנו לנו ימים. עוד ישבו יהודים רביסדרבים בארץ ומכאובינו התרבותיים לא יתנו להם דומי. ומה שנרון בימינו בולזול, אם מעבודה קשה ואם מקהות רוח, עוד יהפוך לבאים אחרינו למצוקת נפש גדולה. וכמו שאנו מתחבטים עכשיו בשאלות העבודה העברית - שאלת השאלות של קיומנו בארץ - ככה נתחבט בימים הבאים בשאלות גורלנו התרבותי."

הרבה כבר נעשה בעשורים האחרונים ברוח חזונו של ברל, שהוא למעשה המשך ישיר של חזונו. אבל כל היש הגדול בתחום הזה עדיין אינו מספיק. כי עדיין התחושה היא שכל עולם בתי המדרש אינו אלא אי - אמנם קסום ומשמעותי, אבל עדיין אי - בתוך ים של תרבות זרה, נמוכה ומנוכרת לגמרי לחזון המרכז הרוחני היהודי; שלא לדבר על ההתבוללות האיומה המאכלת את יהדות העולם, ובמיוחד בארה"ב.

אסיים בנימה אישית: באופן אישי, אני כמוכנ מעדיף את העיסוק בהיבט התרבותי-רוחני של הזהות היהודית. זה עיקר עיסוקי כעיתונאי וכחוקר. ועדיין אני לא יכול לוותר על הכרת התורה העמוקה להרצל וממשיכיו בציונות המדינית, על שהבינו כוונה את סדר העדיפויות האמיתי והתמקדו ראשית לכול במפעל הבנייה הפיזי. אלמלא עשו זאת, לא היה להוריי לאן להגיע אחרי שניצלו משואת אירופה. הם היו מן הסתם נשארים באירופה, ואני הייתי גדל או כיהודי מתבולל או כיהודי חרדי המסתגר מאימת העולם. במילים פשוטות: חזון המרכז הרוחני הוא עדיין אתגר המונח לפתחנו, אבל אלמלא קדמה לו הציונות המדינית והקימה כאן מדינה ריבונית, לא היינו יכולים בכלל להתחיל לחלום עליו.

שלך בהערצה,
י איר שלג

ועם זאת, בכל זאת צדקת: הציונות המדינית של הרצל הייתה צריכה להקדים את הציונות הרוחנית שלך. אבל העם היהודי, שמתחילת דרכו יש בו התכה של זהות לאומית ודתית, לא יכול להסתפק בקומה הבסיסית, הפיזית, שהגה הרצל. אדרבה, לעיתים קרובות יש תחושה שעצם ההתמקדות בבניין הפיזי, על מגוון היבטיו, יוצרת אצל רבים תחושה מספקת של זהות לאומית, ופותרת אותם אגב כך מעיסוק במרכיבים התרבותיים והרוחניים של הזהות הזו. על כן, הפיכת ארץ ישראל למרכז רוחני גם היא חיונית. במידה רבה, היא כבר מתגשמת. מדינת ישראל הפכה למרכז העולמי הגדול ביותר של לימוד תורה - הן בדרך החרדית, והן בדרך הריתית-לאומית.

מכובדי אשר גינצברג (הידוע בעם ישראל כ'אחד העם'), כשאני בוחן כיום את חזונו ל'ציונות רוחנית' ואת העימות הסבוך והקשה עם הרצל, שדגל בציונות המדינית, אני יכול להבין מה כאב לך. העם היהודי מאוד העריך את הרצל אבל לא פנה בהמוניו לארץ ישראל. רובו נשאר במזרח אירופה, ואלה שהיגרו העדיפו את ה'גולדענע מדינה', ארצות הברית. על רקע זה קשה היה להאמין שהרצל יצליח במשימתו להביא לארץ הרחוקה במזרח התיכון מספיק יהודים שיכוננו כאן מדינה. על כן חשבת שצריך להסתפק ביעד צנוע יותר: כינונה של ארץ ישראל כמרכז רוחני של העם היהודי, גם אם ישב בה מיעוט של בני העם.

אני יכול גם להבין את התנגדותך החריפה לחזונו של הרצל בספר 'אלטנוילנד'. הרצל שירטט שם חזון של מדינה מערבית, שאינה בהכרח יהודית באופייה. יהודים כמוכונ יזכו בה לחופש ולכבוד, אבל היהדות לא תהיה בהכרח דומיננטית שם ואפילו השפה העברית לא בהכרח תקבל בכורה על פני שפות אחרות. לך, בנו של רב, לא היה נראה שהחזון הזה ראוי לחלום ארוך השנים של שיבת ציון, ולמאמץ שהעם היהודי אמור להשקיע במימוש.

אבל ברבר הכי משמעותי טעית, ודווקא הרצל הוא שצדק: סדר העדיפויות. בתקופתך לא יכולת לראות את המוני העם היהודי נוהרים לציון, אבל הרצל הרגיש היטב את הקרקע בוערת מתחת לרגליהם, והבין שהוא חייב להכין להם מקום מקלט. למרבה הצער והאסון, חזונו לא הספיק להתממש לפני השואה, אבל הוא היה בבחינת קריאת המפה בכיוון הנכון. עוד לפני 'המרכז הרוחני' שחזית, העם היהודי היה זקוק לבית לאומי ריבוני, במובן הכי פשוט שלו: כזה שיתן מקום מקלט למיליוני יהודים נרדפים. מה שקרה אחרי השואה הוכיח זאת, כאשר מיליוני יהודים, אמנם באיחור היסטורי משוע, אכן נהרו לציון.